

اظهار نظر کارشناسی درباره:
**«لایحه موافقتنامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری
بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت مجارستان»**

مقدمه

جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌تواند از طریق آثار مثبتی مانند کسب دارایی، انتقال فناوری و تکنولوژی، گسترش اندازه بازار و فواید صادراتی، ایجاد صنایع فرعی، معرفی فرایندهای جدید، تقویت توان مدیریتی، آموزش نیروی انسانی و دسترسی به بازارهای خارجی، باعث تسریع در روند رشد و توسعه اقتصادی در کشورهای میزبان شود.

بر اساس آخرین گزارش کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل (آنکتاد)، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب شده توسط ایران در سال ۲۰۱۵ بالغ بر ۲ میلیارد و ۵۰ میلیون دلار بود که این رقم در سال ۲۰۱۶ به ۳ میلیارد و ۳۷۲ میلیون دلار افزایش یافت و در سال ۲۰۱۷ میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب شده در کشور به رقم ۵ میلیارد و ۱۹ میلیون دلار رسید که نشان‌دهنده رشد ۴۹ درصدی نسبت به سال ۲۰۱۶ است.

لایحه موافقتنامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری بین جمهوری اسلامی ایران و مجارستان نیز یکی از توافقتنامه‌های دوجانبه است که در مقدمه آن به مواردی از جمله ایجاد و حفظ شرایط مساعد برای سرمایه‌گذاری در جهت ارتقا و تحکیم همکاری‌های اقتصادی و تأمین منافع هر دو دولت اشاره شده است.

۱. موضوع لایحه

این لایحه ضمن ارائه یک ماده‌واحد شامل یک مقدمه و ۱۶ ماده است که در چارچوب سایر موافقتنامه‌های تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری است که تاکنون میان دولت جمهوری اسلامی ایران با سایر کشورها به تصویب رسیده است.

۲. پیشینه موافقتنامه‌های تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری بین جمهوری اسلامی ایران و سایر

کشورها

بررسی سابقه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری بین جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها بیانگر تعدد این قبیل موافقتنامه‌هاست که در جدول ذیل به سابقه این قوانین اشاره شده است.

مخصوصاً سخن علمی

مشخصات لایحه

دوره دهم - سال دوم

شماره ثبت:

۳۷۳

شماره چاپ:

۸۸۴

تاریخ چاپ:

۱۳۹۶/۱۲/۱۶

معاونت پژوهش‌های

اقتصادی

دفاتر: مطالعات

اقتصادی

مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۲۰۱۵۸۱۴-۱

تاریخ انتشار:

۱۳۹۸/۳/۲۰

جدول ۱. تاریخچه موافقتنامه‌های تشویق و حمایت متقابل
از سرمایه‌گذاری جمهوری اسلامی ایران (لازم‌الاجرا)

ردیف	نام کشور	تاریخ لازم‌الاجرا	ردیف	نام کشور	تاریخ لازم‌الاجرا
۱	ارمنستان	۱۳۷۵/۱۲/۸	۳۰	گرجستان	۱۳۸۴/۴/۱
۲	پاکستان	۱۳۷۷/۴/۶	۳۱	آلمان	۱۳۸۴/۴/۲
۳	قزاقستان	۱۳۷۸/۱/۱۴	۳۲	چین	۱۳۸۴/۴/۱۰
۴	لبنان	۱۳۷۹/۲/۲۵	۳۳	رومانی	۱۳۸۳/۱۰/۲۳
۵	بیلوروس	۱۳۷۹/۴/۳	۳۴	ترکیه	۱۳۸۴/۱/۲۴
۶	بوسنی و هرزگوین	۱۳۷۹/۶/۴	۳۵	کره شمالی	۱۳۸۴/۲/۴
۷	یمن	۱۳۷۹/۷/۲۵	۳۶	قرقیزستان	۱۳۸۴/۴/۶
۸	سودان	۱۳۸۰/۷/۱۷	۳۷	ایتالیا	۱۳۸۴/۵/۵
۹	لهستان	۱۳۸۰/۸/۴	۳۸	سوریه	۱۳۸۴/۸/۲۵
۱۰	سوئیس	۱۳۸۰/۸/۱۰	۳۹	الجزایر	۱۳۸۴/۹/۱۴
۱۱	قطر	۱۳۸۰/۸/۱۴	۴۰	کره جنوبی	۱۳۸۵/۱/۱۱
۱۲	آفریقای جنوبی	۱۳۸۰/۱۲/۱۴	۴۱	ونزوئلا	۱۳۸۵/۳/۱۷
۱۳	آذربایجان	۱۳۸۱/۳/۳۰	۴۲	صربستان	۱۳۸۵/۴/۱۶
۱۴	مقدونیه	۱۳۸۱/۸/۲۵	۴۳	اتیوپی	۱۳۸۵/۱/۲۰
۱۵	بنگلادش	۱۳۸۱/۹/۱۴	۴۴	مالزی	۱۳۸۵/۵/۱۳
۱۶	تونس	۱۳۸۱/۱۲/۸	۴۵	افغانستان	۱۳۸۶/۱۱/۱۳
۱۷	مغرب	۱۳۸۲/۱/۱۱	۴۶	سوئد	۱۳۸۶/۱۲/۱۲
۱۸	عمان	۱۳۸۲/۱/۱۹	۴۷	یونان	۱۳۸۶/۱۲/۲۳
۱۹	اوکراین	۱۳۸۲/۴/۱۴	۴۸	اندونزی	۱۳۸۸/۱/۱۸
۲۰	کرواسی	۱۳۸۲/۵/۱۱	۴۹	قبرس	۱۳۸۸/۱/۲۹
۲۱	بلغارستان	۱۳۸۲/۶/۲	۵۰	لیبی	۱۳۸۹/۳/۱۵
۲۲	اسپانیا	۱۳۸۳/۲/۸	۵۱	کویت	۱۳۸۹/۱۲/۲۳
۲۳	ترکمنستان	۱۳۸۳/۲/۱۰	۵۲	ویتنام	۱۳۸۹/۱۲/۲۸
۲۴	اتریش	۱۳۸۳/۴/۲۱	۵۳	زیمبابوه	۱۳۹۳/۱۱/۶
۲۵	ازبکستان	۱۳۸۳/۴/۲۱	۵۴	سرلانکا	۱۳۹۴/۱۱/۱۵
۲۶	بحرین	۱۳۸۳/۷/۲۱	۵۵	روسیه	۱۳۹۶/۱/۱۸
۲۷	تاجیکستان	۱۳۸۳/۸/۱۳	۵۶	ژاپن	۱۳۹۶/۲/۶
۲۸	فنلاند	۱۳۸۳/۵/۵	۵۷	اسلواکی	۱۳۹۶/۶/۸
۲۹	فرانسه	۱۳۸۳/۸/۲۲	۵۸	سنگاپور	۱۳۹۶/۱۲/۹

مأخذ: سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران.

۳. میزان تجارت بین کشورهای ایران و مجارستان

کشور مجارستان یکی از کشورهای اروپای شرقی است که با جمعیتی بالغ بر ۱۰ میلیون نفر، درآمد سرانه‌ای در حدود ۲۴۳۰۰ دلار و نرخ تورمی نزدیک به صفر را دارد. این کشور تولید ناخالصی در حدود ۱۲۰ میلیارد دلار دارد و جهت عضویت در اتحادیه اروپا عمده ارتباطات تجاری با کشورهای آلمان، اتریش، اسلواکی، ایتالیا، فرانسه، لهستان و جمهوری چک است. در سال ۲۰۱۷ تجارت جهانی این کشور در قالب صادرات ۱۱۳ میلیارد دلار و در واردات ۱۰۴ میلیارد بوده است؛ عمده‌ترین کالاهایی که از کشور مجارستان به جهان صادر

می‌شود عبارت است از لوازم الکتریکی و الکترونیکی، ماشین‌آلات، وسایل نقلیه، دارو، لنزها و لوازم عکاسی و پزشکی، مواد غذایی، پلاستیک و سوخت‌های معدنی و عمده کالاهایی که به کشور مجارستان از جهان وارد می‌شود نیز عبارتند از: لوازم الکتریکی و الکترونیکی، ماشین‌آلات، وسایل نقلیه، پلاستیک، دارو، آهن و فولاد، کائوچو و لنزها و لوازم عکاسی و پزشکی. در این میان حجم مبادلات مابین ایران و کشور مجارستان در سال ۱۳۹۶ به حدود ۴۱/۸ میلیون دلار رسیده است همواره تراز بازرگانی برای ایران منفی بوده و واردات از مجارستان همواره بیش‌تر از صادرات به آن کشور بوده است.

جدول ۲. حجم تجارت بین ایران و مجارستان (میلیون دلار)

عنوان	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸
صادرات ایران	۲/۸	۲	۴	۳	۴	۵	۴	۵	۴
واردات ایران	۳۹	۲۵	۱۰	۸	۱۰	۱۴	۲۷	۲۳	۲۳
تراز بازرگانی	-۳۶/۲	-۲۳	-۶	-۵	-۶	-۹	-۱۹	-۱۸	-۱۹
حجم تجارت	۴۱/۸	۲۷	۱۴	۱۱	۱۴	۱۹	۳۱	۲۸	۲۷

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران.

جدول ۳. مهم‌ترین اقلام وارداتی ایران از مجارستان در سال ۱۳۹۶ (میلیون دلار)

ردیف	نام کالا	ارزش
۱	حوله‌های بهداشتی و تامپون‌ها، پوشک و پوشک کامل بچه و اشیای مشابه از هر جنس غیر از پوشک کامل بزرگسالان	۶/۶۶۵
۲	کاغذ و مقوای اندوده با کاتولن	۴/۹۶۱
۳	روغن خام ذرت	۴/۳۰۶
۴	کاغذ و مقوا	۳/۹۸۹
۵	ذرت	۲/۷۰۴
۶	مکمل غذایی	۱/۵۴۵
۷	بالابرهای آبگونها	۱/۰۱۵

مأخذ: همان.

جدول ۴. مهم‌ترین اقلام صادراتی ایران به مجارستان در سال ۱۳۹۶ (میلیون دلار)

ردیف	نام کالا	ارزش
۱	کشمش	۱/۴۳۴
۴	خرما	۰/۱۹۸
۲	پلی استایرن قابل انبساط و مقاوم در برابر آتش	۰/۱۷۴
۳	زعفران	۰/۱۶۹
۵	سایر کف‌پوش‌ها بجز گبه از پشم یا از موی نرم (کرک) حیوان	۰/۱۰۶
۶	اسانس‌های روغنی غیر از اسانس روغنی گل محمدی	۰/۰۸۱
۷	آب میوه تغلیظ شده به استثنای (کنسانتره موز، انبه، گودا، پشن فروت، لیچی)	۰/۰۷۲

مأخذ: همان.

۴. نکاتی پیرامون موافقتنامه‌های چندجانبه

الف) لوایح قانونی مربوط به موافقتنامه‌های دو یا چندجانبه مانند موافقتنامه‌های تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری بعد از انجام هماهنگی‌های اولیه میان دولت‌های موضوع موافقتنامه، تهیه شده و برای تصویب به مجلس ارائه می‌شوند. توافقات اولیه دولت‌ها موجب می‌شود که اصلاح و تکمیل موافقتنامه‌ها در مجلس با مشکل روبه‌رو شود. زیرا برای هرگونه حک و اصلاح آنها در مجلس باید مجدداً لایحه مذکور به دولت عودت داده و اصلاحات پیشنهادی با کشورهای طرف قرارداد مطرح شده و در صورت توافق مجدداً به صورت لایحه به مجلس بازگردد، البته محتمل است که تغییرات از سوی دولت طرف مذاکره پذیرفته نشده و تصویب موافقتنامه با بن‌بست مواجه شود. به همین دلیل معمولاً در بررسی لوایح مرتبط با موافقتنامه‌ها از پرداختن به مسائل فنی کوچک و جزئی پرهیز شده و تنها در صورتی که موافقتنامه از ابهامات اساسی برخوردار باشد و به چالش احتمالی در مناسبات تجاری یا مقررات داخلی منجر شود، مجلس به اصلاح یا رد آن اقدام می‌کند.

ب) علاوه بر اینکه تأثیرگذاری مجلس در فرایند قانونگذاری این‌گونه لوایح روشن و شفاف نیست، نظارت محسوسی نیز بر عملکرد این موافقتنامه‌ها پس از تصویب صورت نمی‌پذیرد. تاکنون ده‌ها موافقتنامه در قالب‌های متفاوت میان ایران و کشورهای مختلف منعقد و توسط مجلس محترم تصویب شده است، ولی هیچ‌گونه گزارشی مبنی بر ارائه عملکرد و اثربخشی این موافقتنامه‌ها از طرف وزارت امور خارجه و دیگر وزارتخانه‌های تخصصی به مجلس ارائه نشده است.

ج) وجود شرایط کنونی حاکم بر موافقتنامه‌های دو یا چندجانبه مبنی بر تعدد موافقتنامه‌ها توأم با عدم نظارت درخصوص نحوه عملکرد و میزان اثربخشی آنها را می‌توان ناشی از مشخص نبودن اولویت‌های صنعتی و تجاری کشور در راستای تقسیم کار جهانی و منطقه‌ای، عدم ثبات استراتژی کشور در انتخاب کشورهای طرف همکاری و تأثیر بالای روابط سیاسی بر روابط تجاری و اقتصادی کشور دانست.

۵. بررسی لایحه از منظر حقوقی

موافقتنامه‌های تشویق سرمایه‌گذاری آثار حقوقی متعددی دارند که از جمله آنها می‌توان به جانمایی در استیفای حقوق، ورود و خروج ارز از کشور، حمایت قانونی از سرمایه‌گذاران، نحوه سلب مالکیت، چگونگی پرداخت خسارت و حل و فصل حقوقی اختلافات در بین طرفین اشاره کرد. این موافقتنامه نیز شامل تمام موارد مورد اشاره است. آنچه از منظر نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران در خصوص این موافقتنامه حائز اهمیت است مسئله ارجاع اختلاف به داوری است. دو ماده از مواد موافقتنامه حاضر به مسئله داوری اشاره دارند که این امر به فراخور طرف‌های اختلاف بوده است. ماده (۱۴) امکان ارجاع اختلاف به داوری در زمان بروز اختلاف میان یکی از دولت‌های طرف موافقتنامه و سرمایه‌گذار متبوع کشور مقابل را مطرح کرده است و ماده (۱۵) نیز این امکان را در صورت بروز اختلاف بین کشورهای طرف این موافقتنامه فراهم می‌آورد، لذا با عنایت به اینکه مفاد ماده (۱۵) ناظر به دولت‌هاست و ماده (۱۴) نیز می‌تواند شامل حل اختلاف دولت جمهوری اسلامی ایران با یک سرمایه‌گذار خارجی - در اینجا مجارستان - از طریق داوری شود، لذا رعایت اصل یکصدوسی‌ونهم قانون اساسی درخصوص این مواد موافقتنامه، لازم و ضروری است.

با توجه به مطالب مذکور پیشنهاد می‌شود عبارت زیر به ماده واحده لایحه ملحق شود:

«رعایت اصل یکصدوسی‌ونهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در ارجاع اختلاف‌های موضوع مواد (۱۴) و (۱۵) موافقتنامه به

داوری در صورتی که یک طرف آن دولت جمهوری اسلامی ایران باشد در خصوص جمهوری اسلامی ایران الزامی است». همچنین ترجمه برخی از مواد مبهم است. با توجه به اینکه نسخه فارسی این موافقتنامه یکی از متون دارای اعتبار تعیین شده است و با عنایت به عدم درک کامل از محتوای برخی از ترجمه‌های مبهم مانند ماده (۹) موافقتنامه - که احتمال بروز برخی از مشکلات را به همراه خواهد داشت - لازم است مجدداً نسخه ترجمه روان و صحیح این موافقتنامه تهیه و ضمن به استحضار رساندن آن به طرف مقابل و کسب رضایت آن طرف، اقدام لازم جهت تصویب این موافقتنامه در مجلس شورای اسلامی به عمل آید.

نتیجه‌گیری

۱. با توجه به اینکه حوزه ورود مجلس در زمینه **قانونگذاری** در زمان تصویب این گونه موافقتنامه‌ها و در زمینه **نظارت** بعد از تصویب پیرامون عملکرد موافقتنامه‌ها محدود و با موانعی جدی روبه‌رو است، پیشنهاد می‌شود برای تصویب این موافقتنامه‌ها فرایند به شکلی تنظیم شود که **زمان کم‌تری را از کمیسیون‌های تخصصی** (به ویژه کمیسیون اقتصادی که با بیش‌ترین حجم لوایح موافقتنامه روبه‌رو است) به خود اختصاص دهند و به علاوه دستگاه‌های مسئول مکلف باشند **گزارش عملکرد مکتوبی از اثربخشی موافقتنامه‌های مشابه** ارائه دهند تا نمایندگان در فضایی شفاف و کارشناسی در خصوص رد یا تصویب این گونه لوایح تصمیم‌گیری کنند.

۲. شایسته است قبل از امضای پیش‌نویس موافقتنامه‌های دو یا چندجانبه توسط دولت، تیپ‌های مختلف این موافقتنامه‌ها به مجلس ارائه و تأیید شود تا اثربخشی قانونگذار، (در فرایند تصویب و امضا) در راستای اصل هفتادوهفتم (۷۷) قانون اساسی به درستی اجرا شود.

۳. لازم است تبصره زیر، ذیل ماده‌واحد اضافه شده و تبصره کنونی نیز به شرح ذیل اصلاح گردد:

الف) اصلاح تبصره کنونی: رعایت اصل یکصدوسی‌ونهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در ارجاع اختلاف‌های موضوع مواد (۱۴) و (۱۵) موافقتنامه به داوری در صورتی که یک طرف آن دولت جمهوری اسلامی ایران باشد در خصوص جمهوری اسلامی ایران الزامی است.

ب) تبصره «۲» - رعایت اصل هفتادوهفتم (۷۷) و یکصدوبیست‌وپنجم (۱۲۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در خصوص اصلاح موافقتنامه موضوع بند «۵» ماده (۱۶) این موافقتنامه در خصوص جمهوری اسلامی ایران الزامی است.

۴. ترجمه برخی از مواد مبهم است. با توجه به اینکه نسخه فارسی این موافقتنامه یکی از متون دارای اعتبار تعیین شده است و با عنایت به عدم درک کامل از محتوای برخی از ترجمه‌های مبهم مانند ماده (۹) موافقتنامه - که احتمال بروز برخی از مشکلات را به همراه خواهد داشت - لازم است مجدداً نسخه ترجمه روان و صحیح این موافقتنامه تهیه و ضمن به استحضار رساندن آن به طرف مقابل و کسب رضایت آن طرف، اقدام لازم جهت تصویب این موافقتنامه در مجلس شورای اسلامی به عمل آید.

